

спадкоємці почали віддавати землі в оренду великим підприємствам.

У той час, як Східна Європа потребує об'єднання земель у єдині масиви, щоб запобігти їх фрагментації, в Україні необхідно здійснювати проекти розвитку сільських територій для недопущення нераціонального використання сільськогосподарських земель та підвищення привабливості українського села для інвесторів [3].

Отже, досвід проведення земельних реформ у країнах світу при його використанні буде сприяти прискоренню земельної реформи та підвищенню ефективності використання земельних ресурсів в Україні.

Література:

1. Поняття та загальна характеристика земельної реформи в Україні: курс лекц. для студ. вищих навч. закл. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://5fan.ru/wievjob.php?id=18161>;

2. Н. В. Мацедонська. Земельна реформа: Вікіпедія / Н. В. Мацедонська, А. Д. Саковська – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Земельна_реформа;

3. Ведекин К. Земельная реформа в СССР. Доклад на международном семинаре «Земельная реформа и проблемы земельного законодательства». Москва, 10-14 июня 1991 г. — М.: Типография ВАСХНИЛ, 1991. — С.4.

УДК: 502.4 (477)

А.В. Гусак – магістр ЗК 1 к.-2 гр.*

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ТЕРИТОРІЇ, ЩО ВІДНОСЯТЬСЯ ДО ЕКОМЕРЕЖІ УКРАЇНИ

Відповідно до закону України "Про природно-заповідний фонд" Україна бере участь у міжнародному співробітництві в галузі охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду на основі багатосторонніх та двосторонніх міжнародних угод. Вже в цьому законі було зазначено, що природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні, утворюють єдину територіальну систему і включають території та об'єкти природно-заповідного фонду, курортні та лікувально-оздоровчі, рекреаційні, водозахисні, пожехозахисні та інші типи територій та об'єктів, що визначаються законодавством України.

В концепції збереження біологічного різноманіття України зазначено, що серед основних напрямів діяльності у сфері збереження біологічного різноманіття є створення національної екологічної мережі з метою відновлення природних середовищ існування дикої флори та фауни, покращання стану збереження окремих компонентів біологічного різноманіття, зміцнення екологічних зв'язків та цілісності екосистем.

**Науковий керівник – к.е.н., доцент Масленнікова В.В.*

Закон України "Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі" був прийнятий 21 вересня 2000 року. Ця програма розроблена в контексті вимог щодо подальшого опрацювання, вдосконалення та розвитку екологічного законодавства України, а також відповідно до рекомендацій Всеєвропейської стратегії збереження біологічного та ландшафтного різноманіття щодо питання формування Всеєвропейської екологічної мережі як єдиної просторової системи територій країн Європи з природним або частково зміненим станом ландшафту.

Основною метою Програми є збільшення площі земель країни з природними ландшафтами до рівня, достатнього для збереження їх різноманіття, близького до притаманного їм природного стану, та формування їх територіальної єдиної системи, побудованої відповідно до забезпечення можливості природних шляхів міграції та поширення видів рослин і тварин, яка б забезпечувала збереження природних екосистем, видів рослинного і тваринного світу та їх популяцій.

У Програмі зазначено, що період її реалізація поділяється на два етапи.

На першому етапі передбачається забезпечити збільшення площі окремих елементів національної екологічної мережі, застосування економічних важелів сприяння їх формуванню на землях усіх форм власності, створення відповідної нормативно-правової бази, здійснення комплексу необхідних наукових досліджень та організаційних заходів.

На другому етапі планується довести площу національної екологічної мережі до рівня, необхідного для забезпечення екологічної безпеки країни, введення в дію сталої системи природоохоронних заходів збереження ландшафтного і біологічного різноманіття.

У Законі України "Про екологічну мережу" сформульовані основні принципи формування, збереження та використання екомережі. Також в Законі визначені повноваження Кабінету Міністрів України, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища, екологічної безпеки, заповідної справи, а також гідрометеорологічної діяльності й місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері формування, збереження та використання екомережі.

Відповідно до Закону України "Про екомережу" до структурних елементів екомережі відносяться ключові, сполучні, буферні та відновлювані території. Ключові території забезпечують збереження найбільш цінних і типових для даного регіону компонентів ландшафтного та біорізноманіття. Сполучні території (екокоридори) поєднують між собою ключові території, забезпечують міграцію тварин та обмін генетичного матеріалу. Буферні території забезпечують захист ключових та сполучних територій від зовнішніх впливів. Відновлювані території забезпечують формування просторової цілісності екомережі, для яких мають бути виконані першочергові заходи щодо відтворення первинного природного стану.

Перелік ключових територій екомережі включає території та об'єкти природно-заповідного фонду, водно-болотні угіддя міжнародного значення, інші території, у межах яких збереглися найбільш цінні природні комплекси. Насамперед це регіони Карпат, Кримських гір, Донецького кряжу, Приазовської височини, Подільської височини, Полісся, витоків малих річок, окремих гирлових ділянок великих річок, прибережно-морської смуги, континентального шельфу тощо.

Перелік буферних зон екомережі включає території навколо ключових територій екомережі, які запобігають негативному впливу господарської діяльності на суміжних територіях. Це можуть бути не лише природні території екстенсивного використання (пасовища, сіножаті, експлуатаційні ліси, ставки тощо), а й орні території з досить безпечним (зокрема без застосування мінеральних добрив) веденням сільського господарства.

Перелік сполучних територій екомережі включає території, що забезпечують зв'язки між ключовими територіями та цілісність екомережі. Це з широтних природних коридори, що забезпечують природні зв'язки зонального характеру:

1. Поліський (лісовий) екокоридор, що охоплює основні болотні масиви, регіони головного водозбору Дніпра з притоками та частково - водозборів Західного Бугу, Південного Бугу, Дністра, Сіверського Дінця; на цій території порівняно багато незмінних ландшафтів.

2. Галицько-Слобожанський (лісостеповий) екокоридор, до якого потрапляють ділянки басейнів усіх рік першої величини, зони Карпатської та Подільської ендемічності, пралісові ділянки - букові та смерекові - в Карпатах, діброви Поділля та Слобожанщини, сосняки Слобожанщини, грабові ліси Розточчя, степові ділянки Опілля, Придніпров'я, реліктові крейдові ценози Сіверського Дінця, рефугіуми реліктових угруповань в Карпатах, на Опілля, Поділлі.

3. Південноукраїнський (степовий) екокоридор, до якого потрапляють клаптики степових ділянок, літоральні та аквальні екосистеми, петрофітні та плавневі ценози, ендеми та релікти Прибужжя, Приазов'я, степового Криму.

Також до сполучних територій екомережі відносяться меридіональні екокоридори, просторово обмежені долинами великих річок - Дніпра, Дунаю, Дністра, Західного Бугу, Південного Бугу, Сіверського Дінця, які об'єднують водні та заплавні ландшафти - шляхи міграції численних видів рослин і тварин.

Окремий природний коридор, що має міжнародне значення, формує ланцюг прибережно-морських природних ландшафтів Азовського і Чорного морів, який оточує територію України з півдня.

Перелік відновлюваних територій екомережі включає території, що являють собою порушені землі, деградовані і малопродуктивні землі та землі, що зазнали впливу негативних процесів та стихійних явищ, інші території, важливі з точки зору формування просторової цілісності екомережі [1].

До складових структурних елементів екологічної мережі належать:

1) території та об'єкти природно-заповідного фонду як основні природні елементи екологічної мережі — природні заповідники, біосферні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники (ландшафтні, лісові, ботанічні, загальнозоологічні, орнітологічні, ентомологічні, іхтіологічні, гідрологічні, загальногеологічні, палеонтологічні та карстово-спелеологічні), пам'ятки природи, а також їхні охоронні зони, штучно створені об'єкти (ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва);

2) водні об'єкти (ділянки моря, озера, водосховища, річки), водно-болотні угіддя, водоохоронні зони, прибережні захисні смуги, смуги відведення, берегові смуги водних шляхів і зони санітарної охорони, що утворюють відповідні басейнові системи;

3) ліси першої групи;

4) ліси другої групи;

5) курортні та лікувально-оздоровчі території з їхніми природними ресурсами;

6) рекреаційні території для організації масового відпочинку населення і туризму;

7) інші природні території (ділянки степової рослинності, луки, пасовища, кам'яні розсипи, піски, солончаки тощо);

8) земельні ділянки, на яких зростають природні рослинні угруповання, занесені до Зеленої книги України;

9) земельні ділянки, які є місцями перебування чи зростання видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України;

10) частково землі сільськогосподарського призначення екстенсивного використання — пасовища, луки, сіножаті тощо;

11) радіоактивно забруднені землі, що не використовуються і підлягають окремій охороні як природні регіони з окремим статусом.

Національна екологічна мережа містить елементи загальнодержавного і місцевого значення, які встановлюються за науковими, правовими, технічними, організаційними та фінансово-економічними критеріями.

Елементами національної екологічної мережі загальнодержавного значення є:

- природні регіони, де зосереджено існуючі і такі, що створюватимуться, природно-заповідні території (насамперед це регіони Карпат, Кримських гір, Донецького кряжу, Приазовської височини, Подільської височини, Полісся, витоків малих річок, окремих гирлових ділянок великих річок, прибережно-морської смуги, континентального шельфу тощо);

- основні комунікаційні елементи національної екологічної мережі — широтні природні коридори, що забезпечують природні зв'язки зонального характеру, Поліський (лісовий), Галицько-Слобожанський (лісостеповий), Південноукраїнський (степовий), а також меридіональні природні коридори, просторово обмежені долинами великих річок (Дніпра, Дунаю, Дністра,

Західного Бугу, Південного Бугу, Сіверського Дінця), які об'єднують водні й заплавні ландшафти — шляхи міграції численних видів рослин і тварин.

Окремий природний коридор, що має міжнародне значення, формує ланцюг прибережно-морських природних ландшафтів Азовського і Чорного морів, який оточує територію України з півдня.

Елементи національної екологічної мережі місцевого значення встановлюються відповідними регіональними програмами та регіональними схемами формування екологічної мережі.

Організаційне забезпечення та контроль за реалізацією Програми формування національної екологічної мережі здійснює спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади, до відання якого віднесені питання екології та природних ресурсів України, разом із зацікавленими місцевими органами виконавчої влади.

Орган (Міністерство екології та природних ресурсів України), що забезпечує організацію виконання Програми, щорічно має подавати Кабінету Міністрів України звіти та необхідну інформацію про хід виконання завдань Програми.

Кабінет Міністрів України на підставі наданої інформації здійснює коригування програмних завдань, їхнього змісту та обсягів фінансування.

Для координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, виконавців Програми, утворюється дорадчий орган — координаційна рада, до складу якої входять посадові особи цих органів, а також представники громадських організацій, провідні вчені. На координаційну раду покладаються також функції щодо:

- організації розробки генеральної й регіональних схем формування національної екологічної мережі;
- підготовки пропозицій щодо включення національної екологічної мережі як спеціальної функціональної території загальнодержавного значення до Генеральної схеми планування території України;
- підготовки в разі потреби пропозицій про внесення змін до Програми;
- організації підготовки раз на 5 років національної доповіді про стан формування національної екологічної мережі;
- комплексні результати формування національної екологічної мережі;
- реалізація Програми забезпечує відтворення біотичного механізму регулювання навколишнього природного середовища, збереження і відновлення ландшафтного різноманіття, а також сприяє:
 - дотриманню екологічної рівноваги на території України;
 - створенню природних умов для життя і розвитку людини в екологічно збалансованому природному середовищі, максимально наближеному до природних ландшафтів;
 - запобіганню безповоротній втраті частини гено-, демо- та екофонду країни;
 - забезпеченню збалансованого та невиснажливого природокористування на значній частині території України;

- розвиткові ресурсної бази для заняття туризмом, відпочинку та оздоровлення населення;
- зростанню природно-ресурсного потенціалу на суміжних із національною екологічною мережею землях сільськогосподарського призначення;
- вдосконаленню природоохоронної нормативно-правової бази та її гармонізації з міжнародною;
- розбудові Всеєвропейської екологічної мережі;
- забезпеченню відновлення біогеохімічних кругообігів у навколишньому природному середовищі, зменшенню загрози деградації та втрати родючості земель;
- ренатуралізації земельних угідь, що вилучаються із сільськогосподарського використання;
- посиленню узгодженості діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських екологічних організацій у вирішенні проблем екологічної безпеки України.

Формування національної екологічної мережі закладає потужний потенціал гармонізації життєдіяльності суспільства в природному середовищі [2].

Література:

1. Екологічна мережа України: Вільна енциклопедія / – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Екологічна_мережа_України;
2. Структурні елементи національної екологічної мережі: Навчальні матеріали онлайн / [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://pidruchniki.com/13820328/ekologiya/strukturni_elementi_natsionalnoyi_ekologichnoyi_merezhi;
3. Про екологічну мережу України: Закон України / [Електронний ресурс] // [Офіційний сайт Верховної Ради України]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1864-15>;
4. Про природно-заповідний фонд: Закон України / [Електронний ресурс] // [Офіційний сайт Верховної Ради України]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12>.

УДК 631.15

А. В. Дриль, магістр*

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ЕВОЛЮЦІЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Необхідність здійснення земельної реформи в Україні зумовлена проведенням широкомасштабної економічної реформи. Цілком природно, що найбільша потреба в реформуванні земельних відносин відчувалася у галузі, в якій

* Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент М.М. Миргород